

Нове књиге

АНЂЕЛКО ЗАБЛАЋАНСКИ – ПЕРО, МЕТАФОРЕ, ТИНТА

(Удружење књижевника Србије, Београд, 2021)

Изабране песме

ПЕСНИЧКА БДЕЊА АНЂЕЛКА ЗАБЛАЋАНСКОГ

Анђелко Заблаћански објавио је осам збирки песама у хронолошком низу са великом паузом између првенца Рам за слике из снова (1992) и осталих књига: Игра сенки (2004), Птица на прозору (2007), Сан напукле јаве (2009), Раскршћа несанице (2011), Пијано праскзорје (2014), Мали ноћни стихови (2019) и Ноћи вучјег зова (2020). Посматрајући његов песнички опус на овакав начин, нећемо погрешити ако кажемо да је он већим делом песник с почетка 21. века чије стваралаштво сваком новом збирком добија на значају, али и показује усправну линију кретања када је у питању његов израз, теме којима се бави и уопште развој личне поетике.

О себи, у једној од својих књига, песник каже да је рођен у питомини мачванске равнице на празник Ваведење Пресвете Богородице 4. децембра 1959. године. И ту равницу и све што му је у животу дошло са њом (школовање, војска и трагични удес) понео је Заблаћански у својој души као оно што долази мимо човекових жеља, али са чиме човек живи и пева. О родним Глушцима каже да ту не живи због завичајне љубави већ зато што

нема где на другом месту. А управо ће ово мало мачванско место – Глушци – у јавности и постати познати због Анђелка Заблаћанског, његовог књижевног рада, културног послеништва и моста који гради међу српском и руском песничком елитом.

Од прве књиге коју је објавио на наговор родбине и пријатеља, не мањка интересовања за његову поезију, о чему сведоче и афирмативне рецензије и критике које су исписали наши еминентни критичари проналазећи у редовима Заблаћанскове поезије елементе који су били довољни да овог песника одрже на нашем књижевном небу.

Томислав Маринковић у рецензији за књигу Игра сенки (2004) потенцира метафизичку страну поезије Анђелка Заблаћанског речима да је то „књига о души. Спољашњост, односно свет се у овој поезији очитује само као збир противуречности, као игра сенки на зиду које распаљују и буде машту, али и подгревају страх.“

Као важније сегменте књиге Птица на прозору (2007) Тодор Бјелкић издваја лиричност и тананост уметничких утисака и осећања који се огледају у праску

бола, чежње и сете. Такође даје један суд који се често може применити на поезију Заблаћанског: „Ова свежа, снажна поезија неће представљати, нити има такве амбиције, некакав иноваторски допринос савременој српској поетској мисли. Напротив, она је сва у традицији и традиционалности, са очигледном чињеницом да су Заблаћанском велики песнички узори наши класици, на челу са бесмртним Јованом Дучићем.“ Још једном ће се Тодор Бјелкић осврнути на поезију нашег песника и то у његовој књизи лирских љубавних вињета Мали ноћни стихови (2019) коју ће сагледати као „топло исјавање вечите жене“ у светлогласју узбуркане душе песника.

Перо Зубац пишући о збирци Сан напукле јаве (2009) примећује као значајну особеност књиге размишљање о смислу вољења и разлозима певања где „песме углавном жанровски из света љубавне поезије, јасног звука и уткане мелодије у форму песме плене својом једноставношћу, стишаношћу емоција и неком посебном топлином која зрцали из стихова о сну и страху.“

У поговору књиге Пијано праскозорје (2014) Ђуро Маричић запажа да је „аутор смогао снаге да учини корак у другом смјеру, модернизовао је свој израз, отресао се застарјелости, старих узора, постао је много више свој.“ Он поручује да ћемо Заблаћанског пронаћи „прије свега у смионости заумне метафоре, која извире из неког тајног извора који је недокучив и необјашњив“. Песник је према њему „крочио од заната у умјетност“ и то је заиста тако, посведочиће све књиге и све оно што Заблаћански наставља да објављује након 2014. године.

У последњој за сада објављеној збирци која улази у овај избор поезије Ноћи вучјег зова (2020) Невена Милосављевић назива га „песником суштине“ уочавајући да Заблаћански пева о суштини „свега око нас и свега у нама“. Она истиче: „Поезија Анђелка Заблаћанског је довољно плодносна и естетички оквир његовог дела је довољно богат да обезбеди трајање тог песничког пута, подстичући га увек на поетску страст и застајање зарад дивљења природи, ноћи, сутону, месечини, жени...“

Знатним позитивним читалачким и стручним реакцијама на дело Анђелка Заблаћанског стекли су се услови да се начини избор из његове поезије, из осам збирки песама, да се после низа година преданог рада и посвећености поезији и овај песник и његово дело сагледају на један свеобухватан начин са издвајањем оних песама које су преживеле време или их бар приређивач сматра таквим. Овај избор је дакле начињен применом методолошког приступа који се огледа у томе да изабране песме, свака за себе, морају бити најлепше песме, поповићевски речено „целе лепе“, целовите у суштинском казивању и исијавању како личне тако и универзално прихватљиве (нове) поетике.

Песништво Анђелка Заблаћанског има две фазе: прву која је сва поривена у модерну с почетка 20. века, и он је наш савремени песник који је више него ико остао веран својим узорима Дучићу, Ракићу и Дису; и другу фазу у којој се ослобађа оно што називамо новим, оригиналним, иновативним у нечијем раду, што долази сходно искуству и сталном упливу у поезију и свет поезије, а што отвара нова врата и песнику и његовом делу. Најбоља књига ове друге фазе је Ноћи вучјег зова из које

је аутору ових редова и приређивачу избора морамо признати било изузетно тешко да издвоји репрезенте, јер је Заблаћански, чини нам се, направио велики преврат у својој поетици и постао овом књигом оно што он јесте као биће и као песник.

Када је у питању подела унутар поезије коју пише Заблаћански, у његовом лирском изразу препознајемо рефлексивну, родољубиву и љубавну поезију, од којих прве две, све до књиге Ноћи вучјег зова, мање заступљене у ранијим збиркама, представљају најбоље антологијске песме. Љубавна поезија у његовом делу посвећена је бићу жене, на трагу српских поменутих модерниста, и таквој поезији, да би дала своју пуноћу, потребно је да изађе из еротског и чулног и уђе у сакрално, у оно Костићево свето до које се као у највишем рангу може подићи идеал и лепота жене. Иако већину песама Анђелка Заблаћанског чини љубавно песништво, у овом избору заступљен је мањим бројем оваквих песама, али оним које су досегле универзалност и могу се сматрати антологијским.

У оквирима рефлексивне поезије мисаоност и идеја су посвећене песнику као бићу, песништву и писању. Заблаћански је песник који поставља питање о томе ко су и какви су савремени песници, чему писање, одакле долази инспирација; он је и критичар поткупљивости у књижевности, лажног песништва и трговине поезијом. За Заблаћанског поезија је нешто свето и величанствено као и жена, али и природа у којој изнова, поготово у њеним ноћима, налази инспирацију.

Родољубива поезија у његовом делу такође је препуна критичких тонова према онима који издају и

уништавају Србију и српство. Анђелко Заблаћански је патриота и родољуб, пацифиста и посленик свега онога што се читава као добро и племенито у људском духу.

Стихови који га најбоље описују налазимо у песми „Реквијем за поезију“ где поставља питање:

„Зар песму да тражим у малом облутку,
Или у блејању стрижених овнова;
Стихом да се дивим, завидим белутку,
Само да бих био у хору кловнова?“

Како реч да пустим без чулног покрића,
По папиру само просуто мастило,
И да издам Диса, Дучића, Ракића;
Да послушам камен, а не своје било?“

За наведене стихове и ову песму можемо рећи да представља једну од програмских песама Заблаћанског где се он као песник јасно опредељује за своје узоре који су његови корени у песништву. Када је у каснијим збиркама коренима дозволио да остану корени и од њих преузео само лепоту народног стиха и ритма, песник је донео оно што се од њега и очекује — самосвојност и особеност у лику и изразу и изградио свој пут у српском песништву. У једној од својих песама такође тврди да је песник онај „коме Бог реч даје“ и то је још једна од програмских мисли његове поезије и поетике. Да је песничка реч овог песника „од Бога“ свакако је и наш став.

Анђелко Заблаћански је песник ноћних бдења у којима налази надахнуће да пева о људској чулности, страсти, мачванском селу, поезији или нечем трећем

кадрим да дотакне душу читалаца. Овим избором поезије насловљеним по мотивима из једне од његових песама Перо, метафоре, тинта желимо да читаоцима приближимо дело овог песника, потврдивши још једном да савремена српска поезија сваког новог јутра, након песничких бдења, изнедрује нове гласове песништва достојне читалачке и критичке пажње.

Избор сачинила и поговор написала
мр Милица Миленковић

*

**

ПОРАЗ ПОБЕДНИКА

Ноћас нека полети птица безока
С ловора у мојој соби
Што пупи у машти
У кљуну нека понесе семе
Заробљено у мени
На твоје двери нека куца
Семе да спусти
А у кљуну ми
Лист ловора врати.

Ноћас нека полети птица бескљуна
С јаблана у твојој машти
Пропетог у висине
У оку нека понесе уздах
Заточен на твојим грудима
На мој длан нека слети
У уздах уздах да ми пружи

А теби врати
Јабланову грану.

Ноћас те две птице нису полетеле
Јер ловор у мојој соби
У сну се осушио
И јаблану давно поломљене гране
А птице залутале
У превеликој чежњи
Мојој и твојој.

ДВАДЕСЕТ ПРВИ...

Нечисти мач и крет богоугодника,
Већ дуго исте руке светом проносе.
Туђим се болом хране хорде силника
И својом руком пласте туђе откосе.

У очима им сити вуци глад глођу
И кости ратника слободе измишљене.
Дреско бранећи крезубог звериња вођу,
Не плашећи се ни људи ни васељене.

Што сила бива већа човечност је мања.
Небо без облака а дан ноћи сличан,
Сваки корак даље поразом одзвања,
Зверињу и плену исто је безличан.

МОМИР МИОДРАГ — ПАЛАТКОВАЊЕ ДУШЕ
(Удружење поетских стваралаца, Глушци, 2021)

ИЗВОД ИЗ РЕЗЕНЗИЈЕ

*Палатковање је пабирчење кроз виноград
после бербе, када се нађе зрно оно је нај-
слађе.*

Момир Миодраг

Песник и завичај. Шта је завичај, да ли је то виноград, негде у Кањанима, или је то залазак сунца за Дрнишким брдима или први пробој песничке клице из себе или људи, језик ливаде звуци, слике?

Да ли је завичај потресна слика о сељачкој муци? Не. Није важно да ли песник пева о туговању, чежњи, радовању, кршу. Момирова прва реч у сусрету са завичајем је љубав.

*Неумитно вријеме тече
и све ријеке родног краја
а кроз вене тешки чемер
кад се сијетим завичаја*

*Велики би кантар треба
да измијери сву ту муку
четврт вијека минуло је
од како смо у јауку*

Успомене, тако прису-тне у Момировој поезији, од-носе се на родне Кањане. Та зави-чајна огледалца, Момир је сместио у срце и чува их откуцајима. Не могу оне не-стати ни из главе, ни из срца, јер су непролазне, добијене рођењем, као отац и мати. Успомене на родне Кањане, део су Момирове бити иако је из њих отишао, када га је жи-вот протресао, он се поезијом враћа свом завичају, свом о-

пипљивом дому.

*тамо јесам и кад тамо нисам
кад процвијета виника и бајем
ето мене зеленом ливадам
узећу ти да ти јопет дајем*

Познати мађарски писац Зилахи у свом роману „Кад душа замире“ на једном месту пише: *Сјај ситних ствари је то, што животу даје топлину.*

Момир је тај скуп приписао завичају. Он је чувар језика, песник који пише народским говором свог зави-чаја. Те песме заузимају посебно место у срцима њего-вих Кањанчана расутих по целом свету.

Све што је наш песник написао и пише, он ствара срцем и због тог је задобио наклоност, поштовање и при-врженост својих сународника.

*пуше бура с хладног Велебита
прекрила је трава крчевину
разишла се магла над Чиколом
дошло вријеме орат дидовину*

*кô да ме је ошинула шкурја
није жила већ су људске кости
да сам знао подиго би лемеш
Аранђеле молим те опрост*

Сви који читају Момирове песме, упознају и његову душу и душу народа, који је у прошлости много пропатио и чија је крв натопила крчевину, која рађа хлеб за малобројне Кањанчане, који су још остали на тој земљи.

За разлику од многих песника, нарочито песника новијег доба, који свој израз траже у компликованим песничким сликама, наш песник сигурно корача најједноставнијим путем, да допре до језгра. Момир се не да завести играма речи, нити модерношћу, које се исцрпљује неразговетним симболима и мутним метафорама. Његова песма извире из традиционалне поетике, она је отворена за читаоца, буди његова чула, којима понире у дубину и лепоту песме и говорења. Момирова песма је доказ да она настаје у оном тренутку, када он проговори не само језиком, него и душом. Момирова песма је стара шкриња у којој он и његови Кањанчани чувају драгоцене ствари.

*Рецензент,
Ирена Бодић, песникиња*

НА СПАСОВДАН

Узеше ми њиву, узеше ми кућу,
остаде ми само ово мало душе,
а вама се слави бљеска и олује
док ја горко ридам, а сузе ме гуше.

Ако је до славља оћу да упитам:
славите ли можда данашњега Спаса,
кад човеку оста само једна нога
каква ли је песма кад је у пò гласа?

Палите ли бадњак на згаришту дома
ил' фарбате јаја у властитој крви,
домаћину давно за сретнога пута
па нека је, можда, дено кавге први.

И све што имасмо у нарамак стаде,
однели смо нешто чега нисте свесни,
душу завичаја да нас вечно прати
можда зато на вас нисмо више бесни.

А где су вам мокри завежљаји душе
што се стрмо роза у корену збиље,
што се роди грбо, време не исправи,
мирише вам пелин кад берете смиље.

И да ли се питаш како ћеш пред Петра,
чистога образа ил' погнуте главе,
узеће ти тело, а душа нек јечи,
па нек су ти просте све те твоје славе.

ПАЛАТКОВАЊЕ

Обуо сам шлапе окрпљене жицом
и крену пешке у родне Кањане,
да се вратим дому и сивом камену,
најслађе је грожђе баш у палатк'ање.

Проћи виноградом кад опадне лишће,
па ти се осмехну скривени гроздови,
засладити уста улепити прсте
и то као некад плашити дроздове.

Сести на врх реда, па онако сласно
прво зобат црно, па лагано бело,
мирисати јесен, гледати облаке
и пуним плућима удисати село.

Кренути се даље звиждећи безбрижно
наситити слати зрелих оскоруша,
да ли сам то гладан ил' је само привид
да утолим жељу што ми моли душа.

Зајахати вранца затегнути узде,
мали да л' се бојиш, кô да неко пита,
још ме и сад буде та лепа сећања
мирис коњског зноја и топот копита.

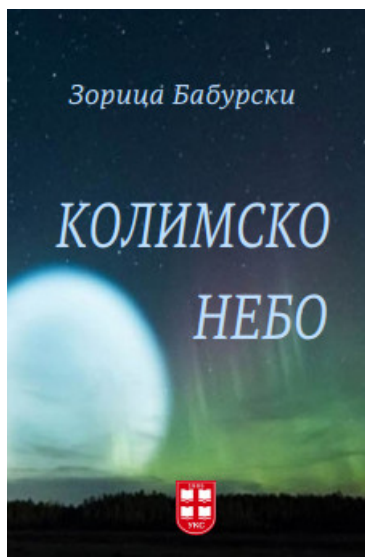
Нису родне њиве нити виногради,
но је жеља пуста никад не засита,
ми који смо туђи у рођеној земљи
за амбаре пуне нико и не пита.

ЗОРИЦА БАБУРСКИ – КОЛИМСКО НЕБО

(Удружење књижевника Србије, Београд, 2021)

ЈА – ШАЛАМОВ

Песникиња Зорица Бабурски своју нову збирку песама *Колимско небо* посвећује Варламу Шаламову, „руском писцу и страдалнику у сибирским логорима“ на овај начин одајући почаст и овом песнику и његовом делу, али и чувајући на један другачији начин име Шаламова кроз чији живот врло често сагледава и сопствена уздигнућа, падове и страдања.

Ко је Варлам Шаламов? Писац и песник Варлам Тихонович Шаламов рођен је 1907. године у Вологди у свештеничкој породици. Укупно је у затвору провео 17 година, казну служећи у Колими почев од 1929. када је први пут осуђен на три године затвора због учешћа у илегалној троцкистичкој групи. За „антисовјетску пропаганду“ добио је десетогодишњу казну 1943. године.

Оно што је доживео у логорима нашло се у збирци *Причеса Колиме*, књизи која је постала класик руске књижевности 20. века. Преминуо је у Москви 1982. године. Отуда

овом сегменту живота Шаламова и ова збирка дугује свој наслов, а подтекстом биографије иницирани су неки од важнијих елемената са којима ће се читаоци сусрести у песмама.

Ово није први пут да се са именом овог песника и песмама посвећеним баш њему сусрећемо у поезији Зорице Бабурски. У свом првенцу *Капи модрине* (2020) – тачније другим циклусом ове збирке – песникиња као да је најавила будућу књигу отворивши врата Шаламову, „паћенику и песнику“, пределима Сибира и прогонства, певајући о животу песника – о животу обојеном црним снегом у затворским белим ноћима. Запазили смо тада да је Бабуреки савршено приказала једну животну драму кроз спољашње елементе сликајући унутрашњи свет овог руског песника и заточеника. У новој књизи слике су проширене, расплинутије, песме су продубљене, а у идеји којом су исписане као да читавамо песникињин узвик: „Ја – Шаламов!“ Толико су дубоке емоције идентификације са песником да ће читаоци заиста занемети пред осећањима којима нам се обраћа *Колимско небо*.

Кроз три циклуса збирке „Ланац мрака“, „Реч продира свуда“ и „Сибирска голгота“, Бабурски исписује песничку биографију Шаламова чувајући песника да мрак логора и хладноћа Сибира не дотакну оно што је најсветије у њему – реч, уметност, а самим тим и слободу духа.

У песми која је дала наслов збирци, лирско ја се обраћа Богу да га утеши. Његове укочене очи упрте су у колимско небо, јер:

*Јер, овај свет
стреми да ме направи слугом.
Поробљава и узима мој
благословени мир.
Даје све непотребно, а узима
најпотребније.
Питам се, чему тај страшни суд,
судбине хир,
зар ја да будем нечастиве силе
изабраник?*

Колимско небо је модро (подсетимо се наслова првенца *Капи модрине*), одаје колимског двора су хладне, а сибирске горе су ледене. Не страда само песник, страдају око њега и људи. Из ове поезије, из спољашњег избијају модрина, мрак, хладноћа, белило, а из унутрашњег вапај, врисак, запомагање, умирање... Лирско ја ће се запитати због чега и због кога је страдао. На Колими изгубио је част и нашао само срамоту – живот је после тога постао бесмислен:

*доцкан је жалити и сумњати сада
кад зла реч има вредност судбине
у свету без правде који је проклео
све у дну његових песама се крије*

Последњим стихом у књизи, поновимо – „све у дну његових песама се крије“ – Бабурски је дала једну сјајну одредницу за објашњење где је пронашла идеје за своје песме, где је уписан код судбине писца и песника, његово страдање које је и песникињино страдање,

јер емоције одузете слободе и ропства, хладноће и мрака свагда су присутне у световима који се нису изменили у идеолошком смислу за све године и векове, а нису се изменили ни у односима људи као главним покретачима истих.

Комплементарност тематско-мотивских оквира огледа се у овој збирци у њиховим честим понављањима. Овде доминирају мрак, ноћ, чамотиња, умор, модрина, небо, самоћа, патња, туга, хладноћа, снег, зима, белина... Сви ови мотиви заједно чине корпус тема над којима се надвија смрт као казна и као спасење. Сибирска голгота је пут страдања попут Христовог пута ка правој Голготи. Метафорички је овим поређењем уведено присуство религије и вере у Бога која осмишљава тежак живот логораша. Та голгота предуга је:

*Ходе као слепац Далеким севером,
звук ветра га шиба урла и цвили,
сваког часа диже очи према небу
на коме су се црни потоци разлили.*

Теку црни потоци емоција туге, патње и бола пред неумитном судбином кроз ову збирку. Са неба се сливају ужасни вапаји и врисак искушеника. Са земље вапије се ка Богу, тражи се милост и спас. На моменте ова књига подсећа на Дантеове кругове пакла где се колоплет страдалничких душа никада не завршава. Из песме у песму ми откривамо нови бол, а у сликама живота В. Шаламова и пројекције слике унутрашњих страдања лирског ја које у себи спаја лик песника и лик наше песникиње.

Песникиња Зорица Бабурски збирком *Колимско небо* наставља да гради своју особену поетику у српској поезији. За себе је пронашла теме и идеје којима се до сада нико у нас није бавио. Песме су најчешће исписане у везаном стиху, класичним ритмом и римом. Колимско небо је одсејај њене душе и вредности које она носи. Поезијом ово небо постаје и део нас. Стога, уочавајући све естетске, етичке и сазнајне вредности овог рукописа, препоручујемо га за објављивање.

*Рецензент,
мр Милица Миленковић*

*
**

МРТАВ И БЕО

Једном, кад облаци падну ниже
и с неба слије се густа тама
болне његове седине старачке
покриће самртничка животна чама

кад худи ветар однесе му траг
без речи, без суза, без страха
лежаће у пустој провалији мрака
у свирепом болу, срце, без даха

слепе очи, душа пуна мрачних нада
клонуло од страдања уклето тело
трулиће у хладном простору тишине
развенчано са сунцем за живот цео

кад крв заспи због земаљског пакла
у јутро бело зазвоне тешка звона
остаће празно име иза болне смрти
под свежим гробом старачког дома

доцкан је жалити и сумњати сада
кад зла реч има вредност судбине
у свету без правде ког је проклео
све у дну његових песама се крије

ЗЕНИЦЕ

Без главе, без мозга, без руку, без ногу
само очи упрте у даљину.
Уморне и гладне, чежњиве и сетне
кроз тишину слуте невоље.

Свет не познаје њихову невиност,
кроз живот тумарају плашљиво.
Тону у људском ништавилу,
сведоци су презира и немира.

Постиђене људским пакостима,
вређане равнодушно и ружно
у ропству једноликог времена,
на језивом клатну — клате се тужно.

